

A KÍSÉRLETES NYELVÉSZETI OSZTÁLY TUDOMÁNYOS TERVE 2007-RE

1. Neurolingvisztikai kutatások

Résztvevők: Bánréti Zoltán, Mészáros Éva, Szentkúti-Kiss Katalin, Szépe Judit és 3 PhD hallgató.

1.1. Nyelvtanelmélet a nyelvpatólogiai adatok tükrében: a mentális nyelvtan kutatása keretében a szerkezetépítő műveletek alrendszerei és egyes emlékezeti rendszerek összefüggéseinek a leírása, elsősorban a nyelvtani idői és határozottsági egyeztetések szerkezeteiben. Afáziás és egészséges vizsgálati személyek tesztanyagai bázisán olyan modell építése a cél, amely az univerzális nyelvtan elveire is hivatkozik, de egyúttal számbaveszi a memória rendszerek funkcióját.

1.2. Az MTA Pszichológiai intézetével közös fiziológiai vizsgálatok végzése (a szám-személy egyeztetés, az igeidő egyeztetéssel, a tárgy határozottság jegyének egyeztetésével kapcsolatban). Agrammatikus afáziás személyek bevonása a vizsgálatokba. Ezeknek a fiziológiai vizsgálatoknak eredményei, kiegészítve a már elvégzett reakcióidő vizsgálatok eredményeivel pontosabb képet adhatnak az ép és sérült mondatelemző működéséről.

1.3. Elkezdik az események közötti időrelációk feldolgozásának további vizsgálatát, olyan összetett mondatokkal, amelyekben a főmondat eseményidejét az időhatározói mellékmondat eseményidejéhez képest kell meghatározni. Az alkalmazott módszer: képek rendezése a célmondat által kifejezett eseményidőknek megfelelően. Grammatikalitás döntési feladatot dolgozunk ki a mondat aspektusára vonatkozó információk feldolgozásának vizsgálatára:

1.4. Az afáziás mondatmegértés témájában a szemantikailag reverzibilis, tárgyias mondatok megértésének offline (mondat-kép megfeleltetés módszerrel történő) vizsgálata különböző predikátumtípusok esetén, három konstrukció típus, (i) topik-predikátum (ii) többszörös topik és (iii) topik nélküli szerkezet, kanonikus és nemkanonikus tematikus szerep-sorrendű változatánál. *Ágentív*, valamint *pszichológiai ígét* tartalmazó mondatok megértési mintázatainak feltárása és összehasonlító elemzése agrammatikus és Wernicke afáziás csoportokban.

1.5. Fonológiai szekvenciaszervezési devianciákat tartalmazó adatok folyamatos gyűjtése afáziában, nyelvbtlásokban és időskori tévesztésekben. A szerkezetátrendezés fonológiai szekvenciaszervezési stratégiájának műveletei közül a szegmentum azonos idejű jegyföltöltésén végbemenő lineáris átrendeződés feltárása a vizsgált devianciatípusokban. Korpusz építés elsősorban parafáziás, nyelvbtlásos, ép és demens időskori tévesztéses adatok alapján, másodsorban pedig ép és patológiás nyelvvelsajátítási folyamatokban.

2. Pszicholingvisztikai kutatások

Résztvevők: Lukács Ágnes és Kas Bence.

2.1. A nyelvfejlődési zavar magyar nyelvi jellegzetességeinek vizsgálata újabb területekre összpontosítva: az afáziások tesztelésében alkalmazott szórendi tesztek adaptálása fejlődési vizsgálatokra, a tesztelések elvégzése és az eredmények értelmezése.

2.2. A fonológia és a morfológia analógia-alapú formális megközelítése c. OTKA pályázat keretében pszicholingvisztikai kísérletben tesztelik a defektív tövek különböző alakjaira vonatkozó jólformáltsági ítéleteket.

3. Beszéd vizsgálatok:

Résztvevők: Kassai Ilona és 3 PhD hallgató

3.1. Folytatják a befejezetlen kérdésekben elhallgatott predikátumok MTA/CNRS projektum keretében 2006-ban elkezdett vizsgálatához a kérdőíves felméréssel gyűjtött nyelvi anyag (240 kérdőív) elemzését.

3.2. A 'hangzósság' a fonológiának kulcsfogalomnak az eddigieknél pontosabb meghatározására egy adekvát, a nyelvekre közösen érvényes skála kimunkálására megvizsgálják a különböző nyelvekben használt hangzóssági skálákat, az azonosságait és eltéréseit, és célul tűzik ki az objektív akusztikai és a kevésbé objektív pszichoakusztikai adatok alapján egy egységesebb és a mainál részletesebb skálát kimunkálását.

4. Szociolingvisztikai kutatások

Résztvevők: Bartha Csilla és az Élőnyelvi osztály munkatársai.

4.1. A DILING (Dimensions of Linguistic Otherness) -- FP6 SSA (contract number: 029124) Európai uniós projektum munkálatai keretében elkészül nyolc ország nyelvi kisebbségi helyzetéről szóló kötet első változata (country review studies), mely a nemzetközi szakértők elméleti tanulmányait is tartalmazza. Az első beszámolási időszak végén szakmai, pénzügyi, jogi, etikai stb. jelentés készül a European Commission számára.

2007 júliusában 2 napos DILING-workshop szervezése Pécsen (ICML 11 pre-conference workshop)

4.2. Az/ KFP 5/126/2001 sz. (A nyelvi másság dimenziói: a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei) című projektum keretében az identitás és nyelv kapcsolatára, a nyelvi attitűdök és ideológiák nyelvcsereben betöltött szerepére vonatkozó vizsgálatok végzése -- az eredmények közzlése tanulmányok és nemzetközi konferencia-előadás formájában.

4.3. Elméleti tanulmány készítése a kisebbségek, a kétnyelvű oktatási programok és a nyelvmegőrzés kapcsolatáról, az elméleti kérdések mellett a nemzetközi gyakorlatra is kitékintve.

5. Cigány nyelvészeti vizsgálatok

Résztvevők: Bartha Csilla, Orsós Anna és Szalai Andrea

5.1. A *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó) című kötet megszerkesztése

5.2. A beás mondattan korábbi fejezeteinek kibővítése és új fejezetek megírása. Kibővítések: Az egyszerű mondatípusok: Tulajdonságot kifejező és azonosító mondatok. Létezést kifejező mondatok. Birtoklásmondatok. Kérdő mondatok. A kiegészítendő és eldöntendő kérdések. Az újonnan elkészítendő fejezetek: Összetett mondatok: A mondat kezdő szakasza (kötőszó, topik). A kötőmód önálló megnyilatkozásban és alárendelt mondatban. Vonatkozó mellékmondatok. A kötőszós mellékmondatok. A feltételes mondatok. Mondatformulák. Köszönés, eskü, átok stb. Megszólítások. Kommunikációs célú formulák.

5.3. Az „Eskü és társadalmi nem egy erdélyi roma közösség nyelvi ideológiájában” c. doktori dolgozat befejezése, benyújtása, megvédése

5.4. Kutatási együttműködés a romani nyelvről és nyelvhasználatról.” témában Susan Gallal (Chicago University) és Michael Stewarttal (University College of London), az alábbi két témában: a Pragmatikai érték és társadalmi nem és a Language ideologies in statistical discourse: the case of the Gypsy minority in Hungary című témákban.

5.5. Válogatott bibliográfia készítése a hazai és nemzetközi romani nyelvészeti és a hazai beás nyelvészeti szakirodalomból

A KÍSÉRLETES NYELVÉSZETI OSZTÁLY KUTATÁSI CÉLKITÚZÉSEI 2008-RA

1. Neurolingvisztikai kutatások

Résztvevők: Bánréti Zoltán, Mészáros Éva, Szentkúti-Kiss Katalin, Szépe Judit és 3 PhD hallgató.

1.1. Összefoglaló tanulmány készítése, amely a magyar agrammatikus afáziások morfoszintaktikai egyeztető műveleteinek jellegzetességeit foglalja össze az eddigi produktív és mondatértési vizsgálatok eredményei alapján. Az empirikus általánosítások alapján nyelvtanelméleti következtetések levonása..

1.2. A nem-akkuzatívuszos predikátumot, illetve kauzatív igét tartalmazó magyar tárgyias mondatok megértésének vizsgálata három mondatkonstrukció típus, (i) topik-predikátum (ii) többszörös topik és (iii) topik nélküli szerkezetek esetében a kanonikus és nemkanonikus tematikus szerep-sorrendű mondatváltozatoknál.

1.3. A fonológiai szempontból deviáns szekvenciaszervezési sajátosságokat tartalmazó korpuszok hosszú távú gyűjtése és strukturált adatbázissá történő folyamatos feldolgozása elsősorban parafáziás, nyelvbörléses, ép és demens időskori tévesztéses adatok alapján, másodsorban pedig ép és patológias nyelvsajátítási folyamatokban.

1.4. A hangnyelvtani tévesztésekben megmutatkozó információszűkítő műveletek kategorizációjának kidolgozása, valamint kvantitatív vizsgálatok spontán beszédbeli nyelvbörléskorpuszon.

1.5. Afázia terápiás anyag kifejlesztése: egy szisztematikus főnév/ige megnevezési gyakorlóanyag összeállítása, amely segítséget nyújt az afáziás pacienseknek az egyéni és az intézeti keretek között folyó terápiájához. A képi gyakorló illetve tesztanyagot digitális adathordozón rögzítik. A szükséges anyagi eszközöket pályázat útján kívánják biztosítani.

2. Pszicholingvisztikai kutatások:

Résztvevők: Lukács Ágnes és Kas Bence.

2.1. A nyelvrejlődési zavar tesztelésének lezárása. Az eredmények kiértékelése és összegzése. A nyelvi tudásban működő analógiás folyamatok pszicholingvisztikai vizsgálata.

3. Szociolingvisztikai kutatások

Résztvevők: Bartha Csilla és az Élőnyelvi osztály munkatársai.

3.1. A 2007-es munkálatok folytatása projektumok és egyéni kutatás keretében az alábbi témakörökben:

- A nyelvcseré és nyelvi revitalizáció vizsgálata Kelet-Közép-Európában
- A DILING-projekt folytatása, a 2. DILING-workshop szervezése (Ukrajna). Policy-ajánlások készítése országoként és regionálisan.
- A nyelvcseré és nyelvmegőrzés formái kisebbségi közösségekben (összehasonlító vizsgálatok)
- Nyelvcseré --nyelvmegtartás, a nyelvi revitalizáció elmélete és gyakorlata
- Társadalmi érintkezési formák, kétnyelvűség, kisebbségi és többségi attitűdök, előítéletek magyarországi nyelvi közösségekben
- A kétnyelvűség osztályozási lehetőségei. Kétnyelvűséggel kapcsolatos ideológiák.
- Kétnyelvűség és nyelvcseré a Muravidéken (a kutatási eredmények szintézise)
- Szociolingvisztikai paradigmák --- kvantitatív és kvalitatív módszerek. A stílus szociolingvisztikai értelmezései.

4. Cigány nyelvészeti kutatások

Résztvevők: Bartha Csilla, Orsós Anna és Szalai Andrea

4.1. Beás nyelv: a megjelenő Beás leíró nyelvtan hangtani, alaktani és mondattani ismereteivel egyedülálló nem csupán a hazai, de a nemzetközi nyelvészetben is. A megjelenő kötet hatásvizsgálata és új korpusztervezési munkálatok megindítása, melyek a beás nyelv tanításához, a beás szótár szókészletének a nyelvhasználatot relevánsabban tükröző bővítésére és a nemzetközi szintéren való megjelenéshez is nélkülözhetetlenek.

4.2. Romani nyelvészet: a *Romani jogi és politikai diskurzus. Diskurzus-pozíciók, eskü, felelősség* című téma megindítása. A nyelvi ideológia elemzésének a közösségi jogi kontextusában, különös tekintettel a felelősség kommunikatív interakcióban való létrehozására és megosztására. A jogi diskurzus antropológiai nyelvészeti vizsgálata, a beszédaktus-elmélet etnográfiai kritikája.

4.3. Nyelvi változók és a társadalmi határok : a tervezett projekt a romani nyelvészeti kutatásokban eddig kevésbé vizsgált kérdésre, a dialektuson belüli variációra fordít figyelmet. A beszélők nemcsak észlelik dialektusuk a nyelvi variációit, hanem hasznosítják azokat: a különbségek hangsúlyozása vagy figyelmen kívül hagyása révén társadalmi határokat hoznak létre, illetve tartanak fenn. E folyamatok elemzése, kapcsolódva a Manchesteri Egyetemen koordinált Romani projekthez, és hozzájárulna egy eddig nem vizsgált romani dialektus leírásához és dokumentáláshoz.

5. Beszéd vizsgálatok

Résztvevők: Kassai Ilona és 3 PhD hallgató

5.1. A hangcsere, hangbetoldás, hangkivetés, rövidülés, nyúlás elveinek mint a nyelvüket tanuló kisgyermeknél, az időskorú beszélőknél és afáziás betegeknél egyaránt érvényesülő elveknek a tájszótár adatbázisában való érvényesülésének vizsgálata. A nyelvjárási beszélőknek a szavak felépítésének átrendezésére irányuló eljárásai – a hangtörlések, hangbetoldások, valamint a metatézisek – felfoghatók a fonémakapcsolódások pszichológiai realitására irányuló öntudatlan teszteknek is, melyek közelebb vihetnek a nyelvreírás egyik kulcsfogalmának, a 'jólformáltságnak' empirikus alapú jellezéséhez.